

З Микитою психічний стан дівчини повернувся в норму: вона знайшла чоловіка, який бачив у ній жінку, а не «сублімував на ній свою неповноцінність». Зв'язок із Крещуком відкриває всю приховану сутність Владислави: і фізичну пристрасть, і моральну стійкість, і духовність.

Дівчина, якоюсь мірою, переживає комплекс неповноцінності, бо, переживши мазохістичну залежність від Віктора, боялася відчути таку залежність і від Микити, нагнітала себе в плані повної залежності від чоловіка. Отже, бачимо фрейдівську другорядну роль жінки і жіночності взагалі в житті індивіда і суспільства.

Головні герої «Тотему» - чоловіки, якщо не надламані психічно чи нервово, то вже точно «надщерблені». Жінки тим часом – персонажі маловиразні, але здебільш мазохістичні. Людей із нормальною психічною організацією тут практично не спостерігаємо.

Як висновок треба зазначити, що кожне життя починається з сім'ї. І С.Процюк відтворив це показово в романі, адже, прослідковуючи існування родини Віктора, бачимо, що батько, як головний, зруйнував (майже не будувавши) своє життя – бо все-таки ходив на могилу до Марії, Маріїне і синове. Марія, у свою чергу, - своє і синове. А Віктора можна кваліфікувати як жертву, абсолютно не пристосовану до життя. Натомість, з іншого боку, дивимось на майбутню сім'ю Микити і Владислави, які обіцяють міцний і довгий союз.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зборовська Н. В. Психологія і літературознавство: Посіб./ Зборовська Ніла Вікторівна. – К.: Академвидав, 2003. – 392 с. – (Серія «Альма Матер»). – Бібліогр.: в кінці розділів.. – ISBN 966-8226-05-4.
2. Процюк С.Тотем: Роман – Івано-Франківськ: Тіповіт, 2005. – 190 с. – ISBN 966-8098-34-4*.
3. Слапчук В. Міф про вічного українця /В.Слапчук // Березіль. – 2002. - №5-6. – С. 175-176.
4. Харчук Р. Сучасна українська проза: Постмодерний період: Навч. посіб./ Харчук Р. – К.: Академія, 2008. – 248 с. – (Серія «Альма-Матер»). – Бібліогр.: в кінці розділів. – ISBN 978-966-580-260-0.
5. Фрейд З. Введение в психоанализ: Лекции: [Пер. с нем.] / Зигмунд Фрейд; [Коммент. М.Ярошевского]. – М.: Наука, 1989. – 456с., [1] л. портр.; 23 см. – (Классики науки).ISBN 5-02-013357-4 (В пер.)
6. Юнг К. Г. Сознание и бессознательное: [Пер. с англ.: Сборник] / Карл Густав Юнг; [Вступ. ст. А.А.Алексеева]. – СПб.: Унив. Кн.: АСТ, 1997. – 536,[2] с.; 22 см. – (Классика психологии).ISBN 5-7914-0012-8 (В пер.): Б.ц.На супер-обл. загл. сер.: Классики зарубеж. Психологии.

УДК 821.111:82-341

ДИСКУРСИВНИЙ АНАЛІЗ АНГЛІЙСЬКОЇ ЗБІРКИ ДЖЕСТІВ 'A HUNDRED MERRY TALES'

Кравченко А.Г., викладач

Запорізький національний технічний університет

Стаття присвячена дискурсивному аналізу англійської ренесансної збірки джестів 'A Hundred Merry Tales'. Визначені характерні риси джесту як жанру і специфіка його формування в певному соціокультурному контексті. Особлива увага приділяється аналізу анонімної джестової збірки 'A Hundred Merry Tales' на текстуальному та контекстуальному рівнях.

Ключові слова: дискурс, дискурсивний аналіз, жанр, джест, джестові збірки

Кравченко А.Г. ДИСКУРСИВНЫЙ АНАЛИЗ АНГЛИЙСКОГО СБОРНИКА ДЖЕСТОВ 'A HUNDRED MERRY TALES'/ Запорожский национальный технический университет, Украина

Статья посвящена дискурсивному анализу английского ренессансного сборника джестов 'A Hundred Merry Tales'. Определены характерные черты джеста как жанра и специфика его формирования в конкретном социокультурном контексте. Особое внимание уделяется анализу анонимного джестового сборника 'A Hundred Merry Tales' на текстуальном и контекстуальном уровнях.

Ключевые слова: дискурс, дискурсивный анализ, жанр, джест, сборники джестов

Kravchenko A.G. DISCOURSE ANALYSIS OF THE ENGLISH JEST BOOK 'A HUNDRED MERRY TALES' / Zaporizhzhia National Technical University, Ukraine

The article is aimed at discourse analysis of the English Renaissance jest book 'A Hundred Merry Tales'.

There are pointed out special traits of jest as a genre and specificity of its formation in a definite socio-cultural environment. Special attention is drawn to analysis of an anonymous jest book 'A Hundred Merry Tales' at textual and contextual levels.

Key words: discourse, discourse analysis, genre, jest, collections of jests

Одним із найбільш актуальних питань сучасної науки є дискурс та дискурсивні дослідження. Практика дискурсивного аналізу активно застосовується в різних галузях науки: психології, соціології, юриспруденції, логіки тощо. У лінгвістиці дискурсивний аналіз стає одним із центральних її аспектів. Така популярність зумовлена тим, що останнім часом все більше науковців упевнюються в тому, що в жодні мовленнєві явища (чи то письмовий, чи то усний тип дискурсу) не можуть бути в повному обсязі охоплені і правильно інтерпретовані без врахування їх дискурсивних аспектів. Перевага дискурсивного аналізу (особливо когнітивної моделі Т. ван Дейка) полягає у тому, що на відміну від стилістичного аналізу та контент-аналізу, він, перш за все, досліджує когнітивні характеристики як адресанта, так і реципієнта певної інформації, що, на нашу думку, є важливим.

Дискурсивні дослідження – це спроба зробити аналіз комунікативного продукту/дискурсу разом із ситуацією, в якій він породжується. Цим питанням займалося чимало вітчизняних і зарубіжних дослідників: Тойн ван Дейк, М. Фуко, Т. Гівон, Е. Шеглофф, А. Н. Баранов, Г. Е. Крейдлін, Ф. Бартлетт тощо. Втім, засновник дискурсивного аналізу Тойн Ван Дейк пропонує достатньо послідовну схему вивчення комунікативного продукту – когнітивну модель [1]. В основу цієї моделі закладена теза про те, що істотні результати в сучасних дослідженнях мови не можуть бути отримані шляхом вивчення суто мовленнєвих явищ. Лише детально досліджуючи соціальний контекст функціонування мови, ми можемо дізнатися щось дійсно нове.

Мета статті полягає у дискурсивному аналізі англійських ренесансних джестів на прикладі збірки "A Hundred Merry Tales" та у виявленні стійких формальних характеристик джесту як жанру. Завданням дослідника є аналіз тексту у двох аспектах: текстуальному, що передбачає структурний аналіз тексту на всіх його рівнях, та контекстуальному, що включає когнітивні характеристики автора і соціокультурний контекст епохи. Властивості тексту та мовлення, що виявляються під час аналізу, дозволяють нам безпосередньо формулювати та виражати ідеологічні вірування й уявлення певної нації на конкретному етапі культурно-історичного розвитку. Наукова новизна цієї розвідки полягає у тому, що вперше здійснюється спроба дискурсивного аналізу джестової збірки "A Hundred Merry Tales".

Принципову різницю між дискурсами можна визначити за допомогою жанру. Це поняття вперше використовувалося в літературознавстві для того, щоб розрізнити такі групи літературних творів, як новела, роман, повість, розповідь, комедія, трагедія тощо. Кожен жанр має певну композицію та мовні особливості. У цьому аспекті слід сказати, що загальна характеристика будь-якого жанру невід'ємно пов'язана зі специфікою його генезису та особливостями функціонування в межах певної національної культури. Створюючи літературний твір, людина використовує певні моделі та схеми, що сформувалися як результат її повсякденного досвіду. Сучасний пересічний реципієнт при сприйнятті літературного продукту засвоює саме ті значення, настанови, що вкладалися у нього автором; саме його свідомість буде формувати і підтримувати загальний контекст. Тож, виявлення стійких формальних характеристик джесту як жанру є неможливим без аналізу того соціокультурного контексту, у якому формувалася ця жанрова модель.

У сучасній науці під терміном «джест» (від лат. *jesta* – "діяння") розуміють малий низовий жанр новелістичної орієнтації, як правило кумедного характеру, що втілює погляди нижчих верств населення ренесансної Англії у звичних образах та формах, простою та зрозумілою для них мовою.

Джест є одним із найбільш популярних зразків "низової" англійської літератури доби Відродження. Становлення та оформлення його чіткої жанрової структури відбувається саме в 50-60-ті роки XVI ст. Пік популярності цього жанру припадає на часи правління королеви Єлизавети I. Відомо, що в цей час відбулися суттєві зрушення в усталеному ході історії: потужно розвивається наука й економіка, встановлюються широкі освітні, дипломатичні та торговельні контакти. Поширення книгодрукування створює можливість інтенсивного інтелектуального розвитку простолюдина, який раніше не мав доступу до книги, як такої. Фактично формується нова читацька аудиторія. Як відомо, у Середні віки панувала концепція теоцентризму: "Сміх не допускався в жодну з офіційних царин життя та ідеології", лише іноді "йому надавалися привілеї на майдані, під час свят у рекреативній святковій культурі" [3,30]. Попри всі церковні догми, доба Ренесансу породила інтерес до людської особистості, цікавих та кумедних епізодів з її життя. Саме це приводить до спалаху популярності "низової літератури", яка зберігає більш стійкі зв'язки із середньовічною традицією.

Пересічна людина почала усвідомлювати себе як самоцінну особистість, яка має право на активність та ініціативу. Отже, природно, що історична дійсність тогочасної Англії сформувала доволі своєрідні етико-

естетичні стереотипи у свідомості представників нижчих верств населення, а їх умонастрої знайшли своє вираження у новій комічній формі художньої прози – джесті. Історичний зміст джесту полягає у тому, що в ньому яскраво зображене визволення простолюдинів Англії від феодальних та католицьких догм і, крім того, відтворене багатогранне життя рядових мас, котре було значною мірою проігнороване літературою “високою”.

Хронологічні рамки існування джесту охоплюють майже півтора століття – період із 1526 р., коли з'явилася перша анонімна збірка “Сто веселих історій” (“A Hundred Merry Tales”) до 1660 року, що є датою останньої публікації “Вигадки та джести Хью Пітерса”. В процесі розповсюдження джестів важливу роль відіграв процес їх усної передачі. Джести запам'ятовувалися і переказувалися, а їх зміст віддзеркалив ментально-ціннісну картину світу головного реципієнта – простолюдина. Утім, поява саме друкованих текстів мала особливе значення, адже у друкованому вигляді тексти розповсюджуються, не змінюючи своєї форми та змісту. Перші зразки джесту, які до нас не дійшли, були віршованими. Збереглися лише прозові джестові збірки. У сучасному літературознавстві розрізняють два види джестових збірок. Перший з них – джестові книги (‘jest books’), які складалися з окремих оповідок, жодною мірою не пов'язаних одна з одною. Серед них такі збірки: ‘A Hundred Merry Tales’ (1526), ‘The Sackful of news’ (1557-1558), ‘Tales and Quick Answers’ (1532-33), ‘Mery Tales, Wittie Questions, and Quicke Answers’ (1567) та ін. Другий – джестові біографії (‘jest biographies’), які відрізняються тим, що оповідки в ньому згруповані навколо певної вигаданої або реальної особистості. До цього виду належать збірки: ‘The Mery jests and Witty shifts of Scoggin’ (1560?), ‘Tarlton’s Jests’ (1609), ‘Merry Tales Made by Master Skelton’ тощо.

Ранні збірки джестів називалися “веселі історії” (‘merry tales’). Слово *jeste* виступало у значенні “нісенітниця, дурниця”, і лише в період високого Середньовіччя набуло іншого значення: “висловлювання, що направлене на виклик сміху, дотепність, жарт”. Уперше слово *jest* (в значенні дотепна витівка, жарт) було використано в 4-й книзі ‘The Schoolmaster’ (1576), а в заголовку з'являється в 60-х роках XVI сторіччя після виходу друком “Веселих джестів та дотепних витівок Скоггіна” (‘The Mery jests and Witty shifts of Scoggin’, 1560?), де джест має значення “витівка, веселощі, глузливе висміювання”, яке наскрізною лінією проходить у всіх ренесансних джестових збірках [7, 167– 183].

До генетичних джерел цього жанру, на думку Н.М.Торкут, належать середньовічний повчальний приклад – *exempla*, фольклорний анекдот, фарс та інтерлюдія – жанри, художній простір яких формувався сміховою народною культурою, а фабула орієнтувалася на змалювання реальної земної дійсності, на опис різноманітних кумедних епізодів з повсякденного життя пересічного англійця [5, 29].

По-перше, прослідкуємо, в чому полягає вплив середньовічного *exemplum* на формування джесту як жанру. Науковець Стенлі Дж.Карл у своїй статті “Середньовічні витoki англійських джестових книг” пояснює, що середньовічні *exempla* використовувалися представниками кліру під час проповідей для посилення ефективності церемоній. Ці історії були своєрідною ілюстрацією і розвагою, які характеризувалися повчальністю. Основною ж функцією *exempla* було привернення уваги аудиторії та зміцнення церковної доктрини. Традиція *exempla* в Англії була репрезентована збірками ‘Jesta Romanorum’ та ‘Summa praedicatorum’, XIV ст. Саме на піку популярності цих збірок і з'являються перші ‘jest-books’ (кін.XV – поч.XVI ст.) Найважливішими є ‘A Hundred Merry Tales’ (1526) та розширена версія ‘Tales and Quick Answers’ (1532-33), що була видана в 1567 р. Н. Wykes: ‘Mery Tales, Wittie Questions, and Quicke Answers’. Середньовічні *exempla* є одним із найважливіших джерел джесту, з яких автори запозичували не тільки стиль, але й широкий спектр сюжетних перипетій, об'єкти висміювання та гумористичну стихію. Багато спільного між *exempla* і джестами можна виокремити із форми цих оповідок, а саме: вступні слова (наприклад, “був собі колись”), наділення персонажів специфічними іменами, але найчастіше називання їх за професією, національністю, соціальним статусом чи способом життя (священик, валлієць, селянин, студент, слуга...), використання діалогу, моралізаторське резюме (у більшості оповідок). Таким чином, джести за своєю структурою подібні до середньовічних повчальних прикладів *exempla*, але за ідейно-змістовою спрямованістю і пафосом відбивають здебільшого ренесансні світоглядні уявлення.

З анекдотом джест пов'язує те, що його сутність, як правило, зводиться до дотепної несподіваної розв'язки. Ранні зразки джестів – “Сто веселих історій” (1526), “Побрехеньки і дотепні відповіді” (1535) – це типові анекдоти, що «синтезувалися з повчальністю, властивою “*exempla*”, та дещо збільшилися за обсягом за рахунок наративізації» [6, 30]. Відмінність полягає у тому, що джест орієнтується саме на творення комічного ефекту, коли функцією анекдоту є прояснення прихованої сутності якоїсь події або явища. Для джестів також характерна наративність, завдяки якій обсяг окремих оповідок значно збільшується. Проте деякі з них все ще залишаються типовими анекдотами і можуть складатися лише з 2-3-х речень.

Говорячи, про вплив драматичних жанрів фарсу та інтерлюдії, слід зазначити, що вони стають надзвичайно популярною світською розвагою англійського суспільства XIV ст. Від цих жанрів джест перейняв апологетику гострого слівця, експресивність, лаконічність та культ неординарного рішення, що

стають органічними елементами джестової поетики. Крім того, джест запозичує манеру репрезентації комічної сцени, тобто приділяється чимала увага опису місця події, пози, жестів персонажів, у чому відчувається вплив драматургії.[6, 106-107]

Переломним моментом в історії джесту були 90-ті роки XVI сторіччя: “Джестова модель у своєму класичному вигляді продовжувала існувати майже до середини XVII ст., поступово втрачаючи свою популярність” [5,38]. Причиною втрати актуальності цієї жанрової моделі став крах антропоцентричних ілюзій та сумнів у абсолютності гуманістичних ідеалів. В останньому десятилітті XVI століття у державі відбувалося поглиблення кризових явищ. Джестове ошуканство вже не сприймається адекватно, не вважається проявом дотепності, адже жебрацтво, шахрайство та грабіжництво стають соціальним лихом.

Головним жанроутворюючим фактором джесту виступає первінь – “...особлива репрезентація анекдотичного ядра чи комічної ситуації як закономірного результату (наслідку) свідомої активності індивіда” [6,109]. Тобто комічний ефект у джесті залежить від активних дій героя, на відміну від німецьких шванків та французьких фавль, де смішний випадок спричинений саме комічним збігом обставин. Джестовий первінь присутній майже в усіх оповідках “A Hundred Merry Tales”, за винятком тих, які є суто повчальними, або тих, що становлять собою типові анекдоти.

Для жанрової моделі джесту характерна певна система персонажів, у якій слід виокремити суб’єкт (той, хто створює комічну ситуацію), об’єкт (той, хто висміюється) та сторонній спостерігач (той, хто вказує публіці на об’єкт та виявляє авторську позицію). Суб’єкти та об’єкти є активними елементами сміхового поля джесту, а “ті, хто сміються”, таким чином, становлять пасивну частину джестового двосвіття. Проаналізувавши книгу, можна зробити висновок, що в ній зустрічаються три типи героїв: 1) винахідник-хитрун (це – найчастіше жінка або слуга); 2) недолугий боягузливий невдаха (як правило, це – чоловіки, представники кліру); 3) шахрай-трікстер (валлієць, жінка). Зрозуміло, що суб’єктами джесту виступають хитруни-трікстери. Ці герої наділені винятковими розумовими здібностями, дотепністю і винахідливістю. Наміри та дії хитруна зазвичай не помічаються тими, кого він ошукує. Слід підкреслити, що у джесті взагалі відсутній такий специфічний тип героя, як блазень, тобто герой, який викликає сміх не заради власного задоволення, а заради іншого. Таким чином, викликаючи сміх в аудиторії, і одночасно будучи загальним посміховиськом, блазень поєднує у собі суб’єкт і об’єкт висміювання.

Комічний ефект джестових збірок формується в результаті естетизації сміхової стихії, характер якої залежить від специфіки тогочасних уявлень творців джестів. Важливо також виокремити анекдотичне ядро (пуант) – це “кульмінаційна точка сюжетного розвитку, в якій стикаються дві антиномічні життєві стратегії або два контрастних явища” [4,14]. Як правило, воно концентрується навколо кумедної витівки героя, дотепної репліки персонажа, смішної ситуації, спричиненої випадком, обставинами. Отже, сюжетоутворюючим елементом у джесті часто виступає зіткнення антиномічних начал: хитромудрому винахідникові протистоїть недолугий простак, ошуканцеві – довірливий, щиросердний та наївний герой. В окремих оповідках цієї книги можна прослідкувати відсутність суб’єкта, коли герої висміюються у результаті комічного збігу обставин.

У ракурсі соціокультурного аналізу слід звернути увагу на те, що специфіка уявлень людей про смішне та комічне є історично детермінованою, і сучасний читач, перебуваючи в іншому духовно-інтелектуальному просторі, може неадекватно сприйняти і зрозуміти ідею певного літературного продукту, яким у цьому разі виступає джест. Отже, існування певного гносеологічного бар’єру пояснює, чому окремі оповідки виявляються незрозумілими й абсолютно несмішними.

Типовим зразком низової літературної ренесансної Англії є анонімна джестова збірка “A Hundred, і яка згодом неодноразово перевидавалася, що свідчить про її успіх у читацького загалу. Уже заголовок цієї книги свідчить про те, що вона складається зі 100 оповідок, що становлять собою стислі завершені розповіді, які не пов’язані одна з одною. За тематикою та структурою ці історії нагадують анекдоти, що певною мірою збільшилися за обсягом. Слово “Merry” в назві означає “веселий” або “кумедний”; що позитивно налаштовує читачів, підкреслює розважальний характер історій і говорить про наявність комічного начала.

Перш за все, слід сказати, що англійська мова періоду правління королеви Єлизавети I мала свою специфіку. У цей час вагому роль у формуванні мовних норм почав відігравати Лондонський діалект, так званий Кокні, що увібрав у себе риси різних територіальних діалектів і став основою національної англійської мови. Кокні набув широкого розповсюдження саме завдяки статусу тогочасного Лондона як економічного та політичного центру країни. Таким чином, епоха Відродження в Англії ознаменувала початок новоанглійського періоду та історії мови (кін. XV – XVI ст.), коли англійська мова поступово витісняє латину. До того ж, установлення в Англії абсолютної монархії сприяло чіткішому виокремленню державної мови із численних діалектів, а поширення книгодрукування – її широкому розповсюдженню та закріпленню норм.

З того часу минуло вже декілька століть, і протягом багатовікової історії англійської мови відбулися значні зміни в усіх її аспектах, тому природно, що виникають деякі труднощі із розумінням окремих архаїчних синтаксичних конструкцій або архаїчних лексичних одиниць джестових історій.

Отже, наведемо приклад однієї зі ста оповідок для того, щоб сформувати загальну картину досліджуваного мовного простору:

Another woman there was that kneeled at the mass of requiem while the corpse of her husband lay on the bier in the church. To whom a young man came to speak with her in her ear as though it had been for some matter concerning the funeral. Howbeit, he spoke of no such matter but only wooed her that he might be her husband. To whom she answered and said thus: "Sir, by my troth, I am sorry that ye come so late, for I am sped already – I was made sure yesterday to another man."

By this tale ye may perceive that women oft times be wise and loath to loose any time.

На текстуальному рівні аналіз збірки можна представити таким чином:

1. Локальні структури (мікроструктура).

– Фонетичний рівень:

Серед експресивних фонетичних засобів слід відзначити роль асонансу: "... to see a woman weep as a goose to go barefoot" та алітерації, особливо в латинських висловах: "Ex doubus malis minus malum est eliendum", або:

"The sun on the Sunday" (s)

"The moon on the Monday" (m)

"The Trinity on the Tuesday" (t)

"The wit on Wednesday" (w)...(№39)

Ще один приклад асонансу: "Many men's swans swims in Thames (s,m)\And so do mine..."

Завдяки асонансу й алітерації підкреслюється смислове навантаження слів, загальний ритм та мелодія висловлювання.

Нерідко комічна ситуація створюється за рахунок фонетичної подібності слів. Наприклад, священики через незнання латини, неправильно розуміють окремі слова, що призводить до кумедних непорозумінь. Це вдало проілюстровано в історії про те, як одного разу єпископ, збираючись у гості до священика, попросив останнього влаштувати йому скромний обід з невеликою кількістю м'яса, що у перекладі з латини означає: "Preparas mihi modicum". Священик подумав, що мається на увазі його кінь, якого звали Modicum, зарізав його і подав на стіл до обіду. Після обіду єпископ дізнався, що священик через свою тупість неправильно його зрозумів, і був вкрай невдоволений (історія № 90). Отже, висміюється недолугість духовенства.

Інші трансформації, що у контексті призводять до комічної ситуації:

"Comede episcopo" (Eat, please) неосвічена жінка сприймає як "Come, Edee" (Ede – it's her name)

"Resurrection" (the name of the mass) хлопець вимовляє як "Resurexi".

Таким чином, можна простежити, що латинська мова втрачає свій статус. Хоча ця історія і стимулює тогочасного реципієнта до її вивчення, проте вже прослідковується загальна тенденція до її неприйняття у суспільстві.

– Лексико-семантичний рівень:

Цей рівень аналізу є найбільш релевантним, адже основна інформація будь-якого тексту закодована саме в лексичних одиницях (словах, словосполученнях). Отже, словник даного дискурсу має наступні особливості:

- Архаїчні слова, такі як anon (until later), quod (told) morrow (day), e'en (even/evening), aye/yea (yes), nay (no), ye (you), ne'r (never), oft (often), perchance (maybe), priethee/pray (please), aroint (away), verily (very/truly), forsooth (in truth, really), troth (faith), I wis (I know), I had lever (I'd rather), trowed (believed), sped of (succeeded with), weened (imagined), did on (put on), wot (know), soddenly (soaking wet)
- Лексичні одиниці, які згодом набули зовсім нового значення: sadly (quitely), quickest (liveliest), surely (safely), conditions (behaviour, habits), adventure (chance), gossips (cousins), made sure (engaged), danger (dependence), trencher (dish), incontinent (immediately, intently), sure (secure), male (wallet, bag), shift (undershirt), using (visiting), departed (shared),

- Адвербіали із суфіксальним прийменником: *thereof* (then), *wherefore* (why), *therewith* (that is), *howbeit* (however).

На морфологічному рівні можна прослідкувати, що мова цього дискурсу має всі особливості аналітичної, коли синтаксис словосполучення або речення має більш вагоме значення на відміну від морфології слова. Граматичні форми будуються шляхом використання допоміжного дієслова. Порядок слів у реченні починає відігравати дуже важливу роль, що дозволяє автору більш своєрідним чином репрезентувати свою ідею. Множина виражена закінченням *-s*, Родовий відмінок формується так само, як і в сучасній мові – *'s*

Наступним кроком є аналіз збірки на глобальному рівні (макроструктурі) – найвищому рівні структур, що стосується розуміння цілісного тексту (виокремлення семантичних макроструктур – тем)

Тематичні макроструктури експліцитно показують головні топіки чи теми тексту. Із текстової поверхні читачі формують певні *топіки/теми* за допомогою підбору, узагальнення і конструювання. Людина може сформулювати кількома словами зміст досить значних масивів даних, і саме головні топіки тексту залишаються в пам'яті читачів.

Велику увагу привертають способи вираження авторського “я” в тексті, зважаючи на те, що збірка є анонімною. У цьому аспекті слід взяти до уваги особливий характер англійського гуманізму. У збірці істотно відчувається посилений інтерес до етико-теологічних питань. Слід зазначити, що безпосередня авторська етична оцінка героїв та їхніх вчинків – відсутня, авторське “я” виражається непрямым чином. Автор виконує так звану роль «посередника» між текстом та читачем. Його присутність може проявлятися, наприклад, у словах “all the people fell a-laughing” – “от було сміху” або “audience made great laughter” – “всі люди засміялися”. У такий спосіб автор інспірує чи навіть провокує певну реакцію пасивних персонажів (потенційних спостерігачів), своєрідним чином “підказуючи” її. Оскільки збірка орієнтована на масове сприйняття, то, безперечно, автор виконує естетично-виховну місію, яка мала важливе історичне значення. Він формує або, краще сказати, “диктує” певну модель поведінки пересічного англійця. Через висміювання вад персонажів, де відчувається сатиричний струмінь, творець впливає на світоглядні стереотипи і запроваджує нові ціннісні орієнтації індивідуума. Крізь усі оповідки наскрізною лінією проходять основні світоглядні імперативи Ренесансу – апологетика людської винахідливості, щира радість від повноти земного буття.

Крім того, присутність автора проявляється в його суб'єктивному виборі лексичних одиниць для оцінки персонажів, які можуть бути певною мірою експресивними: “Once upon a time there was a *jolly* citizen walking...”, “And miller – a young man and a *mad* fellow” Теж саме можна сказати про виокремлення моралізаторського резюме: “*By this tale ye may see that it is not wisdom for a man to be ruled always after his wife's counsel.*”, або “*By this tale ye may perceive that women oft times be wise and loath to loose any time.*” Таким чином, у наративності може виражатися дискурсивне начало.

Тематичний спектр “A Hundred Merry Tales” достатньо широкий. Теми в цій збірці мають загальнонаціональний характер. Це так звані топоси, тобто загальні місця і питання, що привертати увагу суспільства певного періоду в історії людства і обговорювалися в дискусіях. Це насамперед жіноча тематика, при художньому висвітленні якої наскрізною лінією проходять мотиви зради; дурості та наївності чоловіка; хитромудрості, винахідливості, кмітливості жінки; жіночої природи.

Важливе місце відведено антиклерикальній тематиці, яка викриває хтивість священників, висміює їх жадібність, неосвіченість. Серед популярних слід згадати такі топоси, як: стосунки хазяїна та слуги, валлійця й англійця, а також майстра і підмайстра. Якщо йдеться про стосунки хазяїна та слуги, провідними мотивами виступають кмітливість, винахідливість слуги, а також поліпшення героєм свого матеріального становища за рахунок демонстрації своєї шахрайської природи, яку зазвичай викривають. В іноземній тематиці головним героєм найчастіше є валлієць. Головні мотиви в цьому випадку є національно детермінованими. У відносинах валлійця з іншими британцями (англійцями, шотландцями), священником або провінціалами проявляється його хитромудрість, кмітливість, фізична перевага, але в деяких джестах висміюється його недолугість і гріхозна природа.

У результаті дослідження особливостей жанру англійського ренесансного джесту на матеріалі анонімною збірки “A Hundred Merry Tales” можна зробити такі висновки.

Для джесту характерна лаконічність, експресивність, наявність моралізаторського резюме, наділення персонажів специфічними іменами, але найчастіше називання їх за професією, національністю, соціальним статусом чи способом життя (священик, валлієць, селянин, студент, слуга...), використання діалогу.

Соціокультурний контекст становлення та розвитку джесту – це ренесансна Англія, яка сформувала певні етико-естетичні стереотипи пересічного англійця як майбутнього творця оригінального літературного жанру. Відтворюючи свою епоху, автор збірки, можливо, свідомо, а, можливо, й мимохіть продемонстрував зниження авторитету інституту церкви.

Особливістю анонімної збірки на глобальному рівні є своєрідність вираження авторського «я», що проявляється в суб'єктивному виборі експресивних слів та у формуванні моралізаторського резюме після більшості оповідок. У проблемно-тематичному різнобарв'ї джестових історій відчутно проступає наявність нової особистості, котра досягла себе як неповторну індивідуальність.

Локальний рівень: на фонетичному слід відзначити роль асонансу та алітерації, завдяки яким підкреслюється смислове навантаження слів, загальний ритм та мелодія висловлювання. На лексико-семантичному рівні варто звернути увагу на наявність архаїчних слів, таких як: quod (told), nau (no), ye (you), oft (often), pray (please) тощо; лексичних одиниць, які згодом набули зовсім нового значення (sadly сьогодні означає quiteley тощо) та адвербіали. Усе це допомагає читачу зануритись у ренесансну атмосферу, відчутти специфіку тогочасної мови.

Когнітивна модель досліджуваного дискурсу передбачає єдність лінгвістичних та когнітивних структур. Специфіка мови джестів значною мірою обумовлена когнітивною моделлю авторського мислення, що вербально виражена на фонетичному та лексико-семантичному рівнях.

Матеріали цієї наукової роботи можна використовувати для розробки курсів зі “Стилістики”, “Мовознавства”, “Аналізу художнього тексту” тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дейк Ван Т. Язык. Познание. Коммуникация /Тойн Ван Дейк ; [пер. с англ. В.В. Петров] – М.: Прогресс, 1989.– 312 с.
2. Нога Г.М. Звичаї тієї з давніх школярів бували: (Український святковий бурлеск XVII – XVIII століть) / Г.М. Нога – К.: Ситлос, 2001. – 189 с.
3. Сидоренко О.В. Малі комічні форми в західноєвропейських літературах високого Середньовіччя і Ренесансу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.05 “Літературна компаративістика” / О.В. Сидоренко – Інститут літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України. – К., 2006. – 21с.
4. Торкут Н.М. Жанрова модель англійського ренесансного джесту: генеалогія, поетика та історико-літературна перспектива / Н.М. Торкут // Ренесансні студії. – Запоріжжя, 1998. – Вип.8. – С.28-39.
5. Торкут Н.М. Проблеми генези і структурування жанрової системи англійської прози пізнього Ренесансу. (малі епічні форми та “література факту”)/ Н.М. Торкут – Інститут літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України. – Запоріжжя, 2000. – 406 с.
6. Curtius E.R. European Literature and the Latin Middle Ages./E.R. Curtius – New York: Copyright, by Bollingen Foundation Inc.,1953.– 658 p.

УДК 811.161.2' 373.14' 282.3 = 512.1 : 94(477.64)

ТЮРКІЗМИ В ГІДРОНІМНІЙ СИСТЕМІ КОЛИШНЬОГО ВЕЛИКОГО ЛУГУ ЗАПОРОЗЬКОГО – II

Кравченко Ю.В., викладач

Запорізький національний університет

Стаття продовжує цикл публікацій з етимології діалектної лексики, а саме: дослідженню тюркського компонента у великолузьких назвах водних об'єктів. У роботі розглянуто походження гідроназв Баба, Бабина, Кума, Шарай, Музурман, Аталікова, Янчокрак, Бурчак, Карайтебень Бистра, Кушугум, Лиман з точки зору їх структури, внутрішньої форми, асимілятивних процесів.

Ключові слова: апелятив, гідронім, етимологія, етногенез, тюркізм, семантика, морфологія і т.д.

Кравченко Ю.В. ТЮРКИЗМЫ В ГИДРОНИМНОЙ СИСТЕМЕ ВЕЛИКОГО ЛУГА ЗАПОРОЖСКОГО – II / Запорожский национальный университет, Украина

Статья продолжает цикл публикаций по этимологии диалектной лексики – исследованию тюркского компонента в названиях великолузьских водных объектов. В работе анализируются такие гидронимы как: Баба, Бабина, Кума, Шарай, Музурман, Аталыкова, Янчокрак, Бурчак, Карайтебень Быстрая, Кушугум, Лиман с точки зрения структуры, внутренней формы, ассимилятивных процессов.

Ключевые слова: апеллятив, гидроним, этимология, этногенез, тюркизм, семантика, морфология и т.д.